

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף טו

(בעמ' הקודם)

משנה: נטמאת אחת מן החלות של שתי הלחם, או אחד מן הסדרים (-) (המערכות) של לחם הפנים, רבי יהודה אומר שניהם (-) שתי החלות או שני הסדרים) יצאו לבית השריפה, לפי שאין קרבן ציבור חלוק, כלומר לא יתכן שחלק ממנו כשר וחלק ממנו פסול, אלא אם נפסל חציו נפסל כולו, וחכמים אומרים הטמא בטומאתו, והטהור יאכל.

נמרא: אמר רבי אלעזר: כל המחלוקת של רבי יהודה חכמים, היא במקרה שאחת מהחלות של שתי הלחם נטמאה לפני זריקת הדם של הכבש. וכן במקרה שנטמא אחד מהסדרים של לחם הפנים לפני שהקטירו את הבזיכין. שאז נחלקו האם מכיון שנטמאו חלק מהלחמים, נפסלו גם הלחמים הטהורים. אבל אם הם נטמאו לאחר זריקת הדם והקטרת הבזיכין, לכו"ע רק הלחם הטמא נשאר בטומאתו, אבל הלחם הטהור יאכל. כי הזריקה או ההקטרה התירו אותו באכילה.

שאלה: ולפני זריקה במאי פליגי? תשובה: אמר רב פפא: הציץ של הכהן גדול מרצה על טומאת הקרבנות. לכו"ע הוא מרצה על טומאה של חלקי קרבנות העולים למזבח. אבל נחלקו רבי יהודה וחכמים האם הוא מרצה גם על דברים הנאכלים לכהנים. לדעת רבנן הציץ מרצה, ואם כן הזריקה או ההקטרה נעשו בכשרות, וממילא הם מתירות את הלחם הטהור באכילה. לדעת רבי יהודה הציץ לא מרצה, ועל כן הזריקה וההקטרה לא נעשו בכשרות (כי נחשב הדבר כאילו הלחם הטמא נאבד מהעולם (תוס')), וממילא אסור לאכול את הלחם הטהור כי הזריקה או הקטרה לא מתירות אותו.

א"ל רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא: הרי אם נטמאו ה'עולין' כלומר החלקים של הקרבן העולים למזבח, לכו"ע הציץ מרצה. ובכל אופן גם בזה נחלקו רבי יהודה וחכמים. כדלהלן.

דתניא נטמא אחד מן הבזיכין: אם נטמא אחד משני הבזיכין של לחם הפנים, האמורים להיות מוקטרים על המזבח, לדעת רבי יהודה שניהם יעשו בטומאה. כלומר אם הוא רוצה הוא יכול לחבר אותם שיעשו זה בזה, ויטמא הטהור מהטמא, בגלל 'שאין קרבן ציבור חלוק'. ואם חלק מהקרבן טמא, גם החלק השני דינו כטמא. ומכיון שטומאה הותרה בציבור, מקריבים את שניהם בטומאה. לדעת חכמים הטמא ישאר בטומאתו והטהור בטהרתו, ואסור לטמאות את הטהור.

הקושיא - אם כל המחלוקת היא רק האם הציץ מרצה או לא, הרי לגבי הבזיכין לכו"ע הציץ מרצה, ואם כן ההקטרה של הבזיך הטמא היא הקטרה מעולה בגלל שהציץ ריצה עליה, ואסור לטמאות את הבזיך הטהור!

קושיא נוספת:

ועוד אמר רב אשי: אם בערב פסח נטמא שבט אחד מעם ישראל. לדעת חכמים הציבור עושים פסח ראשון, והשבט הטמא עושים פסח שני. לדעת רבי יהודה יעשו כולם פסח ראשון בטומאה. כיון שהשבט נקרא 'קהל', אם כן יש כאן חצי ציבור טמא וחצי טהור, ואין קרבן ציבור חלוק לשני חלקים.

הקושיא - הרי כאן לא שייך כלל ריצוי של הציץ, משום שהציץ לא מרצה על טומאה שבגוף האדם אלא רק על טומאה שבקרבן. ואם כן טעמו של רבי יהודה 'שאין קרבן ציבור חלוק' לא קשור כל לריצוי של הציץ!

קושיא נוספת:

ועוד האמר רבינא: ראייה ממשנתנו. 'נטמאת אחת מן החלות או אחת מן הסדרין, רבי יהודה אומר שניהם יצאו לבית השריפה **לפי שאין קרבן ציבור חלוק**, וחכמים אומרים הטמא בטומאתו והטהור יאכל'. אם כל המחלוקת היא האם הציץ מרצה על אכילות או לא, היה רבי יהודה צריך לומר שהטעם שהכל פסול בגלל 'שאין הציץ מרצה על אכילות'!

אלא אמר רבי יוחנן - למה תלמוד ערוך הוא בפיו של רבי יהודה 'שאין קרבן ציבור חלוק': רבי יהודה קיבל מרבתינו שכך הדין.

משנה: התודה מפגלת את הלחם והלחם אינו מפגל את התודה. כיצד? וכו': שחט את התודה במחשבה לאכול מהבשר למחר, היא והלחם מפוגלין. אבל שחט וחשב לאכול מן הלחם למחר, הלחם מפוגל והתודה אינה מפוגלת והאוכלה אינו חייב כרת.

הכבשים מפגלין את הלחם והלחם אינו מפגל את הכבשים: דין זה מדובר בכבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם. וכנ"ל בתודה.

נמרא: שאלה: מאי טעמא? מדוע התודה מפגלת את הלחם?

אילימא משום דרב כהנא: אם נאמר על פי דברי רב כהנא שביאר מנין ללחמי תודה שנקראו תודה? שנאמר "והקריב על זבח התודה חלות", ולא כתוב "והקריב חלות על זבח התודה", משמע שהחלות עצמן נקראים 'תודה'. קושיא: אי הכי איפכא נמי: אך אם כן מדוע אם חשב על הלחם לא פיגל את הקרבן?

תירוץ: הא לא קשיא, לחם איקרי תודה תודה לא איקרי לחם: הלחם נקרא גם הוא 'תודה' כמו הבהמה, אבל הבהמה לא נקראת 'לחם' אלא רק 'תודה'.

קושיא: אלא הא דקתני הכבשים מפגלין את הלחם וכו': אם הטעם שהתודה מפגלת את הלחם בגלל שהלחם נקרא תודה, קשה מדוע הכבשים מפגלים את הלחם, וכי היכן מצאנו שלחם נקרא 'כבשים'?

תשובה: אלא היינו טעמא לחם גלל תודה ואין תודה גלל דלחם: אלא הטעם שתודה מפגלת את הלחם ולא להיפך, בגלל שהלחם נטפל לתודה אך התודה אינה נטפלת לחם. והסיבה שהלחם נטפל לתודה, כי שחיטת הקרבן תודה מקדשת את הלחם. וכן אותו הדבר בכבשים של עצרת, הלחם נטפל לכבשים כי שחיטתן מקדשת את הלחם.

וצריכי: והמשנה היתה צריכה להשמיע לנו גם את הדין בתודה וגם בכבשים. כי אם היה כתוב רק הדין בתודה, הינו חושבים שדוקא שם כשהוא חושב על הלחם לא מתפגלת התודה, בגלל שהלחם והתודה אינם זקוקים זה לזה בתנופה. מה שאין כן בכבשים שהלחם והכבשים זקוקים זה לזה להניף אותם תנופה ביחד, אולי כשהוא יפגל בלחם גם הכבשים יחתפגלו. קמ"ל שלא.

(ואם היה כתוב רק כבשים, היינו חושבים שדוקא שם כשהוא חשב על הכבשים) הוא פיגל בלחם, כי שניהם זקוקים זה לזה לתנופה, מה שאין כן בתודה שאין בה תנופה אם יחשוב על התודה לא יפגל בלחם. קמ"ל שכן).

*

בעא מיניה רבי אליעזר מרבי: השוחט את התודה, במחשבה לאכול חצי כזית מהבשר וחצי כזית מהלחם למחר חוץ לזמנה. האם שני החצאים מצטרפים לכזית לפגל?

לאיפגולי תודה לא מיבעיא לי, השתא כולו מלחמה לא מיפגלא, ממנה ומלחמה מיבעיא? כי קא מיבעיא לי לאיפגולי לחם. מי מצטרפה תודה לאיפגולי ללחם או לא? מבאר רבי אליעזר את הספק שלו. אין לי ספק שהתודה לא תתפגל. כי אם כשחשב על כזית שלם מהלחם, התודה לא מתפגלת, כל שכן שבצירוף של חצי זית מהתודה ומהלחם היא לא תתפגל. הספק שלי הוא על הלחם. האם התודה תצטרף ללחם להשלים את הכזית ולעשות אותו פיגול, או לא?

אמר ליה אף בזו הלחם מפוגל והתודה אינה מפוגלת.

רבי אלעזר מקשה: ואמאי? לימא קל וחומר: מדוע הלחם מפוגל? יש קל וחומר שהוא לא יתפגל. דהיינו, אם 'המפגל אין מתפגל' כלומר אם התודה שמפגלת את הלחם אינה מתפגלת על ידי הלחם, אם כן 'הבא לפגל ולא פיגל, אינו דין שלא יתפגל?' כלומר כל שכן שהלחם שבא לפגל את התודה ולא הצליח לפגל אותה, שהוא בעצמו לא יתפגל!

קושיא: ומי אמרינן קל וחומר כי האי גוונא? האם אומרים קל וחומר כזה? והרי מהברייתא הבאה מוכח שלא.

מעשה באחד שזרע זרעים בכרם של חבירו, שהיה במצב של 'סמדר' - כבר חנטו הענבים. ובא המעשה לפני חכמים, והם אסרו את הזרעים והתירו את הגפנים. והטעם, כי הדין בכלאיים שאם הבעלים לא מעוניין בכלאיים, הם לא נאסרים. כאן בעל הזרעים היה מעוניין בכלאיים, ובעל הגפנים לא היה מעוניין. ולכן הזרעים אסורים והגפנים מותרים. עד כאן הברייתא.

ואמאי? לימא קל וחומר הוא: מדוע הזרעים נאסרים? הרי יש קל וחומר. אם 'האוסר אינו נאסר, הבא לאסור ולא אסר אינו דין שלא יתאסר?' כלומר אם הגפנים שבאים לאסור את הזרעים אינם נאסרים, כל שכן שהזרעים שבאים לאסור את הגפנים ולא הצליחו לאסור אותם שהם לא יאסרו!

תירוץ: הכי השתא? וכו': האם המקרים דומים? לא! בכלאיים, רק זרעים של קנבוס ולוף אסרה התורה שהם כלאיים בגפן. בגלל שהם דומים לגפנים. (או מצד שאין זרעם כלה ויש להם שורשים כמו גפן, או מצד שיש להם אשכולות כמו גפן). אבל האיסור של שאר זרעים בכרם הוא רק מדרכבן. ולכן רבנן קנסו רק את מי שעשה איסור דהיינו את בעל הזרעים, ולא את בעל הכרם שלא עשה איסור. אבל כאן במחשבת פיגול (של חצי כזית מהבשר וחצי כזית מהלחם), יש לנו קל וחומר שהלחם לא יתפגל, כמו שאמר רבי אלעזר!

גירסה אחרת של הסוגיא:

ואיכא דמתני לה אנכשנים: יש הגורסים את השאלה של רבי אלעזר מרב ואת כל המשא ומתן הנ"ל, לא על תודה ולחמים, אלא על כבשי עצרת ולחמים.

בעא מיניה רבי אלעזר מרב - השוחט את הכבשים וכו': הכל כמו שביארנו למעלה.

מאן דמתני לה אתודה: מי שגורס את הסוגיא על תודה, כל שכן שאותו הדין יהיה גם בכבשי עצרת. כי התודה והלחמים לא זקוקים זה לזה לתנופה. ואם בהם אמר רב שהבשר מצטרף ללחם לפגל אותו, כל שכן שכבשים יצטרפו ללחם לפגל אותו, שהרי הכבשים והלחם זקוקים זה לזה לתנופה ביחד. אבל מי שגורס את הסוגיא על כבשים, יסבור שדוקא בכבשים אמר רב שהם מצטרפים לפגל את הלחם, כי הם זקוקים זה לזה לתנופה, מה שאין כן בתודה.

גירסה נוספת:

רבי אבא זוטי בעי לה הכי: כך היתה השאלה ששאל ר' אלעזר את רב - השוחט את הכבש (של 'כבשי עצרת') במחשבה 'לאכול כזית מחבירו למחר חוץ לזמנו' מה דינו? האם 'חבירו' הכוונה לכבש השני, ואם כן אין כאן כלל פיגול. כי קרבן

אחד לא יכול לפגל קרבן אחר, משום ש'אין מתיר מפגל את המתיר'. או ש'חבירו' הכוונה ללחם שבא עם הכבשים, ואם כן הלחם מתפגל.

אמר ליה - תניתוה 'שחט אחד מן הכבשים לאכול ממנו למחר, הוא פיגול וחבירו כשר. לאכול מחבירו למחר, שניהם כשרים': מדוע אם שחט כבש אחד על מנת לאכול ממנו למחר, 'חבירו' כשר? הרי אם 'חבירו' זה הלחם, הוא צריך להיות פסול! אלא בהכרח ש'חבירו' הכוונה לכבש השני. ואם כן גם בדין השני 'שחט אחד מן הכבשים לאכול ממנו למחר' הכוונה ללחם. ומוכח ש'חבירו' הכוונה לכבש ולא ללחם. (ע"פ שטמ"ק).

דחיייה: דלמא דפריש ואמר חבירו כבש: אין ראייה. כי יתכן וכוונתה המשנה 'חבירו', על מקרה שאמר במפורש 'על מנת לאכול מחבירו הכבש למחר'?

משנה: הזבח מפגל את הנסכים: לאחר שקידשו את הנסכים בהנחתם בכלי שרת, אם שחט את הזבח במחשבת פיגול, הנסכים מתפגלים, והשותה מהם חייב כרת. זו דעת רבי מאיר. אבל חכמים חולקים עליו וסוברים שאין הנסכים מתפגלים (ויתבאר בגמרא).

אבל אם שחט את הנסכים במחשבת פיגול, הזבח אינו מתפגל. והמשנה מבארת את המקרים -

כיצד וכו': השוחט את הזבח במחשבת לאכול ממנו למחר חוץ לזמנו, הוא ונסכיו מפוגלין. אבל השוחט את הזבח במחשבת להקריב נסכיו למחר, רק הנסכים מפוגלין והזבח אינו מפוגל:

נמרא: תנו רבנן: קרבן בהמה שמביאים איתו נסכים, אם הקרבן התפגל גם הנסכים התפגלו, וחייבים על שתייתם כרת משום פיגול. והטעם שהנסכים מתפגלים, מפני שדם הזבח מתירן להקרב על המזבח (כי רק דבר שיש לו מתירים יכול להעשות פיגול). זו דעתו של ר"מ.

אמרו לו: חכמים לרבי מאיר - והלא אדם יכול להביא את הקרבן שלו היום, ואת הנסכים עד לאחר עשרה ימים. ואם כן לא יתכן שהשחיטה של הקרבן תפגל את הנסכים שיבואו לאחר עשרה ימים.

אמר להם רבי מאיר - אף אני לא אמרתי שהנסכים מתפגלים, אלא רק במקרה שהם באים ביחד עם הזבח.

אמרו לו חכמים - גם כשהנסכים באים ביחד עם הזבח, הרי אפשר לשנות אותם ולהקריבם לשם זבח אחר!

אמר רבא: רבא מבאר את תשובתו של רבי מאיר. רבי מאיר חולק על חכמים וסובר שאם הנסכים באו עם הזבח, הם הוקבעו בשחיטת הזבח דוקא לזבח הזה, ואי אפשר לשנות אותם. כמו לחמי תודה שנקבעים בשחיטת התודה ואי אפשר לשנותם.

תנו רבנן לוג שמן של מצורע: כנ"ל בדומה לנסכי בהמה. אם חשב מחשבת פיגול בשחיטת האשם, חייבים על אכילת השמן משום פיגול. מפני שדם האשם מתיר את השמן לנתינה על הבהונות של המצורע.

אמרו לו לרבי מאיר וכו': כנ"ל.

אמרו לו - אפשר לשנותו לאשם אחר: כלומר לאשם של מצורע אחר (שטמ"ק).